

SUKUPINA ZINKU

Obecná charakteristika

- elektronová konfigurace prvků skupiny zinku je $(n-1)d^{10} ns^2$
- zcela zaplněné d orbitaly jsou velmi stabilní elektronovou konfigurací, a proto se elektrony z d orbitalů nepodílejí na chemických vazbách
- nejstabilnější konfigurace nastává po odtržení elektronů z orbitalů s, za vzniku stabilních iontů Zn^{2+} , Cd^{2+} , Hg^{2+} , Hg_2^{2+} = dimerní iont (neobsahuje jednomocné kationy Hg^+ , ale dvojmocné dvouatomové ionty Hg_2^{2+} stabilizované vazbou kov - kov)
- rtuťnaté a rtuťné soli silných kyselin jsou bezbarvé
- všechny tři kovy mají poměrně nízké body tání, které s rostoucím protonovým číslem klesají (rtuť je za běžné teploty jediným kapalným kovem)
- větší náboj jádra - menší poloměr, (vyšší hustota zejména u rtuti 13,6)
- s vodou nereagují ani za tepla, ochotně reagují se sírou za vzniku nerozpustných sulfidů, hydroxidy jeví slabě zásaditý charakter a jsou nerozpustné ve vodě
- uhličitany se snadno rozkládají teplem na oxidy a CO_2 ($HgCO_3$ až na Hg , CO_2 , O_2)
- zinek a kadmium patří mezi neušlechtilé kovy rtuť je kov ušlechtilý
- schopnost tvořit komplexní sloučeniny

Zinek

- valenční elektronová konfigurace $^{30}Zn [^{18}Ar]: 4s^2 3d^{10}$
- nejvýznamnější rudy: **sfalerit** (blejno zinkové)- ZnS

kalamín- $ZnCO_3$

- součást řady enzymů ve většině buněk lidského těla

výroba:

- ze sulfidických rud nebo termický rozklad $ZnCO_3$
- elementární Zn se získává elektrolyticky nebo redukcí koksem

Vlastnosti:

- modrobílý, křehký kov, na vzduchu stálý (vrstva ZnO)
- ve zředěných kyselinách se rozpouští za vývoje vodíku

- rozpouští se i v roztocích alkalických hydroxidů

- sloučeniny trochu jedovaté (dávivé účinky)

Užití:

- pozinkování železných výrobků (trubky, plechy, dráty, šrouby)
- výroba slitin – mosaz (Cu+Zn), suchých článků
- redukce (Zn + HCl)

Kadmium

- valenční elektronová konfigurace ^{48}Cd [^{36}Kr]: $5s^2 4d^{10}$
- zdroj: zinkové rudy
- chem. vlastnostmi se značně podobá Zn
- neušlechtilý kov
- s neoxidujícími kyselinami reaguje za vývoje H_2 , zatímco oxidující kyseliny redukuje
- kademnaté sloučeniny jsou mimořádně toxické, v lidském těle se hromadí hlavně v ledvinách a játrech
- Cd může nahradit Zn v enzymech a tím narušit průběh metabolických reakcí v organismu

Výroba:

Kadmium vzniká při výrobě zinku, převedením smithsonitu na oxid a jeho následnou redukcí a destilací, při níž se odděluje kadmium (viz výroba zinku)

Vlastnosti:

- bílý, lesklý, tažný kov, na vzduchu stálý
- rozpouští se v kyselinách, nereaguje s hydroxidy
- mimořádně toxické

Užití:

- výroba galvanických článků (antikorozní povlaky), katalyzátor, jaderná energetika
- výroba Ni-Cd akumulátorů

Sloučeniny:

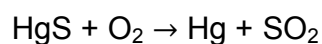
- CdH₂ – hydrid kademnatý je poměrně málo stálá sloučenina. Acetylidy a nitridy jsou zcela nestabilní.
- CdO – oxid kademnatý je zpravidla (v závislosti na přípravě) hnědý, nerozpustný prášek vznikající spalováním kadmia, má kubickou strukturu. Je málo rozpustný a lze jej sublimovat.
- CdS – sulfid kademnatý (kadmiová žluť). Má typicky žlutou barvu.
- Cd(OH)₂ - hydroxid kademnatý je bílá látka, ve vodě téměř nerozpustná, nereaguje s hydroxidy. Je rozpustný v amoniaku.

Rtuť

- oxidační číslo: I, II
- valenční elektronová konfigurace ⁸⁰Hg [⁵⁴Xe]: 6s² 4f¹⁴ 5d¹⁰
- teplota tání: -38,83 °C
- známá již ve středověku
- vzácně ryzí, častěji ve sloučeninách
- významná ruda: **cinabarit** (rumělka)- HgS

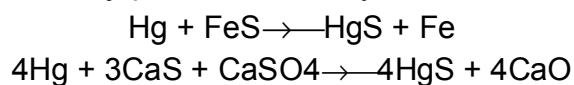
výroba:

- pražením HgS v proudu vzduchu:

získaná Hg obsahuje jisté množství příměsí, proto se dále čistí vakuovou destilací

- rtuťnaté rudy se zpracovávají pražením železným šrotem nebo oxidem vápenatým:

vlastnosti:

- stříbrolesklý, tekutý kov, vodivý, těkavý
- páry rtuti prudce jedovaté
- na vzduchu stálá, za vyšší teploty se oxiduje na HgO
- ušlechtilý kov, rozpustná v kyselině dusičné a horké, koncentrované kyselině sírové
- s mnohými kovy vytváří sloučeniny - slitiny, tzv. *amalgámy*
- rozpouští se pouze v kyselinách, které mají oxidační účinky.

užití:

- náplň teploměrů, tlakoměrů
- elektrolytická výroba NaOH
- zubní lékařství
  - amalgám (Hg+Au, Sn, Cu)

sloučeniny:

- při běžných teplotách se ochotně slučuje s řadou nekovů, např. se sírou a halogeny

oxid rtuťnatý- HgO: - 2 modifikace (červená a žlutá), mají stejnou strukturu, liší se pouze velikostí částic a základem jejich struktury je dlouhý řetězec, v němž se pravidelně střídají atomy O a Hg

chlorid rtuťnatý- sublimát- HgCl₂: - poměrně málo rozpustný ve vodě, patří mezi prudké jedy

chlorid dírťuťný- kalomel- Hg₂Cl₂: - projímavé účinky, od jeho využití pro lékařské účely se upustilo, protože se nedá vyloučit je znečištění HgCl₂

Kopernicium

Kopernicium je silně radioaktivní kovový prvek s velmi krátkým poločasem rozpadu. Chemické a fyzikální vlastnosti kopernicia ani jeho sloučenin nebyly doposud spolehlivě určeny. Podle polohy prvku v periodické tabulce by se mělo mít podobné vlastnosti se rtuťí. V přírodě se kopernicium nenalézá, připravuje se uměle jadernými reakcemi. Bylo připraveno v urychlovači částic srážkami atomů olova ²⁰⁸Pb a zinku ⁷⁰Zn skupinou vědců okolo S. Hofmanna v roce 1996 v Německu